

VLADIMIR COLIN

BASMELE OMULUI

Prefață de
Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

<i>Test de iluzionism ficțional</i> (prefață de Lucian Pricop)	7
Bob-de-grâu	11
Buruiana neagră	29
Povestea cântecului	45
Hans și cele patru castele	57
Mladen, fiul ursului	69
Puterea dragostei	85
Slava, fiica pământului	99
Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte	117
Corabia sălbăticiunilor	126
Acul și foarfeca	144
Povestea fericirii	158
Iani Palicarul	176
Fierarul năzdrăvan	196

Test de iluzionism ficțional

Prolixă, opera lui Vladimir Colin (1921–1991) se divide pe criterii de gen și subgen între basme (*Basme*, 1953; *Poveștile celor trei mincinoși*, 1956; *Zece povești pitice*, 1957; *Basmele omului*, 1958 etc.), povestiri fantastice (*Un pește invizibil*, 1970; *Imposibila oază*, 1984), povestiri și nuvele (*Viitorul al doilea*, 1966; *Capcanele timpului*, 1972, *Dinții lui Cronos*, 1975), romane fantasy (*A zecea lume*, 1964; *Divertisment pentru vrăjitoare*, 1972; *Babei*, 1978), alegorie biblică (*Pentagrama*, 1967), alegorie mitologică (*Grifonul lui Ulise*, 1976), mitologie apocrifă (*Legende de țării lui Vam*, 1961; *Timp cu călăreț și corb*, 1979) etc. Nu sunt de evocat textele create de Colin în anii '50 (*Pânzele vremii*, 1951; *În spatele frontului*, 1951; *Cormoranul pleacă pe mare*, 1951; *Soarele răsare în Deltă*, 1951) decât pentru a confirma adevărul efemeră (din fericire) la grafomania proletcultistă. De altfel, sunt multe cazurile de angajament duplicitar ale scriitorului român, dar Vladimir Colin iese din tipar prin capacitatea de a crea lumi ficționale de tip SF și fantasy. Pe acest din urmă teritoriu, se afirmă preeminența sa în literatura română de gen.

Cu *Basmele omului*, Colin își grațiază parte din compromisiunile aliteraturii sale de complicitate propagandistă; contraponderea vine din partea unor texte cu vocație folcloric cosmopolită, cu zmei și cu zâne, cu lumea ancestrală, în care fraternitățile între zoologic și antropologic stăteau în legea normalului, cu exultarea

pe care le aduce un deznodământ fericit sau „întorsătura“ spre bine a lucrurilor.

Mai este ceva ce validează evaziunea din ordinea realului ca areal în care se desfășoară scriitura, și anume acea ridicare la puterea unei miraculoase grații, un miracol care alungă umbra de pe existențele dramatice, de pe evidențele tragice. De aceea, basmele, așa cum sunt spuse de Vladimir Colin, nu se sfârșesc doar cu stereotipele epifanii ale Binelui, ci și cu un fel de universalizare a Bucuriei, dincolo de granițele basmului, coborând pe scara localizării spre noi, cei muritori. Oricât de atroce ar fi întâmplările din basm, povestea lor este înzestrată – dat fiind faptul că „întorsătura“ survine alogic, subit, neașteptat – cu o funcție de tensionare a arcului emoției, de potențare a stării de neliniște pe care doar arta o poate crea. Este condiția privilegiată și paradoxală a basmului literar de a ține sub control trăirile și așteptările cititorului, un cititor care știe mereu că există o ieșire sigură din impas... Nu se știe însă când se va preface totul; cititorul nu are cum să intuiască momentul în care lumea (pe dos) se întoarce pe față.

Când, în 1958, apărea volumul *Basmele omului*, e puțin probabil ca Vladimir Colin să fi scăpat cu totul de sub presiunea șablonului doctrinar al vremurilor; totuși, nimic din canonul proletcultist nu afectează capacitatea de a construi genuin basme culte. Debitul său imaginativ este liber să populeze lumea poveștii cu personaje valabile literar. Concretul feeric se cuplează cu o luxuriantă lume fictivă și își structurează epic, pe scheletul conflictual tradițional (bine vs rău), pledoarii pentru valori morale și etice. Dar nimic nu ar fi rămas din aceste dezvoltări mimetice ale basmului tradițional dacă lumile fictive, stranii și mirifice, nu ar fi avut parte de o organizare coerentă, după o riguroasă logică interioară.

Bob-de-Grâu, Cățelul-Pământului, Greul-Pământului, Ușurelul-Vântului, Salcotea din *Bob-de-Grâu*; Vanușa, Rusalca din *Povestea cântecului*; Hans, Mladen, Lubomir, Arrá, Ohannes, Slava din alte câteva basme bine scrise sunt, așa cum cere convenția literaturii de gen, caractere puternice, asemenea modelelor originare, fără a fi paștișe ale acestora. Dacă e să facem totuși o alegere, în ordinea reușitei literare, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de*

moarte este basmul cel mai bine scris, o rezistentă tramă epică, țesută prin ingenioase variații și modulații ale motivului timpului și cu un exercițiu de cronoplastie curajos literar. Nu scheletul deja cunoscut impresionează, ci palpitul țesuturilor care-l învelesc. Aceeași luxuriantă și debordantă imaginație a realului potențial dă consistență unor himerice personaje și lumi, universuri iluzorii, perisabile, pe care „puterea” narațiunii le scoate instantaneu din rezerva arhetipalului.

Un personaj memorabil este și Cadâr din *Povestea fericirii*, „un bătrân cu nărav și năravul lui era dorința de-a afla toate cele”. Cadâr devine tată, tatăl lui Tasin, omul de piatră, a cărui mamă este Aîșe, fiica mării. Cadâr știe o definiție, care, ca toate definițiile, este atemporală (aproape) și, în orice caz, este abstractă; Cadâr știe ce este fericirea într-o vreme în care „nu se auzise de fericire, că viața oamenilor era tare ticăloasă”. În finalul acestei căutări a sensului vieții, fericirea este bunul câștigat de oameni, grație unui transfer de trăire și cunoaștere, un transfer nimbant de o experiență tragică la care Vladimir Colin, cu o intuiție estetică sigură, contracarează decrepitudinea morală a omenescului individual. „Fericirea omului, tată, stă în fericirea tuturor oamenilor” este ceea ce știe Tasin și caută să facă din acest precept cu încărcătură religioasă o lege a firii. Cadâr moare împăcat pentru că a făcut posibilă apariția (din lacrimile sale) a unui apostol al fericirii pământești.

Dacă nu ar exista aici și suplețea poetică, înzestrarea imaginativă, neînhibată de piedici mărunte, acțiunile personajelor, discursurile lor ar fi inerte. Scena acestor basme e un spațiu aflat în permanență mișcare și transformare, cu decorurile mânuite „la vedere”. De aceea poate simplitatea jocului ascunde secretele de execuție ale unui act de iluzionism ficțional. Lumile lui Vladimir Colin există în măsura în care energia cuvântului simplu preface nexul motivelor epice și al intricațiilor semantice într-un cronotop specific.

Lucian Pricop